

Arap Baharı ve Avrupa Borç Krizi İhracatı Teğet Geçti

Barış Soybilgen*

Yönetici Özeti

2011 yılında Türkiye'nin ihracatı 2010 yılına göre yüzde 18,5 artarak 113,9 milyar dolardan 134,9 milyar dolara ulaştı. Geçen yıl ihracata darbe vurabilecek en önemli iki olay Arap Baharı ve Avrupa Borç kriziydi. 2011 rakamlarına göre Avrupa Borç krizi ihracatı neredeyse hiç etkilemedi, Arap Baharı'nın etkisi ise çok sınırlı kaldı. Kuzey Afrika, Yakın ve Orta Doğu'da (KA+YOD) ihracat hacminin bir önceki yıla göre önemli ölçüde azaldığı ülkeler Libya ve Suriye oldu. Buna karşın Mısır'da halk ayaklanmasıyla devlet başkanı devrildiği halde Mısır'a yapılan ihracat azalmadığı gibi, genel ihracat içindeki payı da arttı. Avrupa Birliği'ne yapılan ihracat 2011 yılında 2010 yılına göre yaklaşık yüzde 19 artarak 52,7 milyar dolardan 62,4 milyar dolara çıktı. AB'ye yapılan ihracatın toplam ihracat içindeki payı ise değişmedi ve yüzde 46,2'de kaldı. AB ülkeleri içerisinde sadece Portekiz ve Slovakya'ya yapılan ihracatta sınırlı bir azalma gözlemlendi.

Orta Doğu'nun önemi artmaya devam ediyor

Betam'ın ihracata ilişkin geçen sene yayımladığı araştırma notunda 2008 yılında Türkiye'nin ihracat yaptığı ülke gruplarında yapısal bir değişiklik olduğunu ve Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin toplam ihracatındaki payı düşerken, Kuzey Afrika, Yakın ve Orta Doğu'ya (KA+YOD) yapılan ihracatın artmaya başladığı belirtilmişti.¹ Şekil 1'de 2007'den 2008'e AB'nin toplam ihracat içindeki payının azalması gösteriliyor. Bu notta ise 2011'de Arap Baharı ve Avrupa'daki borç krizinin bu yapıda bir değişiklik yapıp yapmadığını inceleyeceğiz. Tablo 1'de Türkiye'nin seçilmiş ülke gruplarına ve ülkelere yaptığı ihracat ve bu ülke gruplarının toplam ihracat içindeki payları gösteriliyor. AB'nin Türkiye'nin ihracatındaki payı 2007 yılından önce yüzde 56 civarında iken, 2011 yılına kadar geçen sürede payı 10 puan düşerek yüzde 46,2'ye kadar geriledi. Buna karşın 2007 yılında Yakın ve Orta Doğu'ya yapılan ihracatın toplam ihracattaki payı yüzde 14 iken, 2011 yılına gelindiğinde toplam ihracattaki payı yüzde 20,7'ye kadar yükseldi. Bunun yanında 2007 yılında toplam ihracattaki payı yüzde 3,8 olan Kuzey Afrika'nın, 2009 yılında payı yüzde 7,3'e çıktı ama son iki yılda özellikle 2011'de Arap Baharı'nın da etkisiyle yüzde 5'e kadar geriledi. 2007 yılından sonra toplam ihracat

*Barış Soybilgen, Betam, Araştırma Görevlisi
baris.soybilgen@bahcesehir.edu.tr

¹ Betam Araştırma Notu 11/112: İhracat Yön Değiştiriyor,
<http://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2011/04/ArastirmaNotu112.pdf>

içinde önemi artan diğer ülke ve ülke grupları ise Diğer Asya, Diğer Afrika, Rusya ve Çin oldu.

Arap Baharı'nın ihracata etkileri

Arap Baharı 2010 Aralık ayında Tunus'ta başladıktan sonra kısa sürede bölgenin geri kalan ülkelerini etkisi altına aldı. Arap Baharı Tunus, Libya ve Mısır'da devlet başkanlarının iktidarı kaybetmesine neden olurken Yemen, Suriye ve Bahreyn'de halk ayaklanmalarına, Cezayir'de büyük protestolara ve Kuzey Afrika ve Orta Doğu'daki diğer ülkelerde irili ufaklı protestolara ve hükümet değişikliklerine yol açtı. Türkiye'nin ihracatı açısından Arap Baharı en fazla Libya ve Suriye'ye yapılan ihracatı etkiledi.

Kuzey Afrika bölgesi Tablo 2'de görüleceği üzere 5 ülkeden oluşuyor². 2010 yılında Türkiye bu bölgeye 7 milyar dolarlık ihracat yapmışken, 2011 yılında bu rakam 6,7 milyar dolara düştü. Kuzey Afrika'nın Türkiye'nin toplam ihracatındaki payı da 2010 yılında yüzde 6,2 iken 2011 yılında yüzde 5'e geriledi. Kuzey Afrika'ya yapılan ihracattaki gerilemenin en büyük nedeni Libya'da uzun süren iç savaşın bu ülkeye yapılan ihracatı olumsuz etkilemesidir. Libya'ya yapılan ihracat 2010 yılında 1,9 milyar dolarken 2011 yılında 748 milyon dolara geriledi. Buna karşılık yine devlet başkanları devrilen Mısır ve Tunus'ta ihracat sırasıyla yüzde 22,6 ve 12,5 arttı. Bu iki ülkeye 2010'da yapılan ihracat sırasıyla 2.251 ve 714 milyon dolarken 2011'de 2.759 ve 803 milyon dolara ulaştı.

Türkiye'nin Yakın ve Orta Doğu bölgesine yaptığı ihracat 2010 yılında 23,4 milyar dolarken, 2011 yılında 28 milyar dolara ulaştı. Toplam ihracat içindeki payı da çok küçük bir artışla yüzde 20.5'den yüzde 20.7'ye çıktı. Bu bölgede Suriye,

Ürdün, Kuveyt, Bahreyn ve Yemen'e yapılan ihracat azaldı. Özellikle Suriye, Yemen ve Bahreyn'de 2011 yılında büyük halk ayaklanmaları görülmüştü. Orta Doğu'da halk ayaklanmaları görülen ülkeler içerisinde en büyük ihracat hacmine sahip olan ülke Suriye'ydі. Suriye'ye 2010 yılında 1,8 milyar dolar ihracat yapılırken, 2011 yılında ihracat 1,6 milyar dolara geriledi. Özellikle son aylarda Suriye'yle ilişkilerin kötüleşmeye başladığı göz önüne alındığında, Türkiye'nin Suriye'ye yaptığı ihracatın 2012 yılında daha düşük bir seviyeye gerilemesi beklenmelidir. Bunun yanında bu bölgede miktar olarak en büyük ihracat artışı Irak'a yapılan ihracatta görüldü. Türkiye'nin Irak'a yaptığı ihracat 2010 yılından 2011 yılına yüzde 37,8'lik artışla 6 milyar dolardan 8,3 milyar dolara yükseldi. İhracat hacminin yüksek oranda arttığı diğer ülkeler ise Suudi Arabistan, İran, Azerbaycan, B.A.E, Gürcistan ve İsrail oldu.

AB borç krizinin ihracata etkileri

Avrupa Borç krizi 2010 yılında İrlanda, Portekiz ve Yunanistan'ın borçlarının yeniden finanse edilemeyeceğinin anlaşılması üzerine etkisini hissettirmeye başladı. Özellikle yapısal sorunlar ve yüksek borç yükü nedeniyle İtalya ve İspanya dahil olmak üzere Avro bölgesinin güneyindeki ülkeler risk altında olduğu kanısı yaygın. Buna rağmen AB 2011 yılında tahmini olarak yüzde 1,6 büyüdü³ ve Avrupa Birliğine yapılan ihracat 2010 yılında 52,7 milyar dolarken 2011 yılında 62,4 milyar dolara çıktı. AB'ye yapılan ihracatın toplam ihracat içindeki payı ise değişmedi ve yüzde 46.2'de kaldı. AB içindeki miktarsal olarak en büyük ihracat artışı Almanya'ya yapılan ihracatta görüldü. Almanya'ya yapılan ihracat 2010 yılından 2011 yılına yüzde 21,6'lık artışla 11,5 milyar dolardan 14 milyar

³ Eurostat'ın yaptığı tahmini kullanıldı.

dolara yükseldi. Diğer önemli ihracat artışları ise İtalya, İngiltere, Hollanda ve Fransa'ya yapılan ihracatta yaşandı. 2011 yılında genel olarak AB'ye yapılan ihracatta herhangi bir yapısal veya kriz nedeniyle oluşan bir değişiklik gözlenmedi.

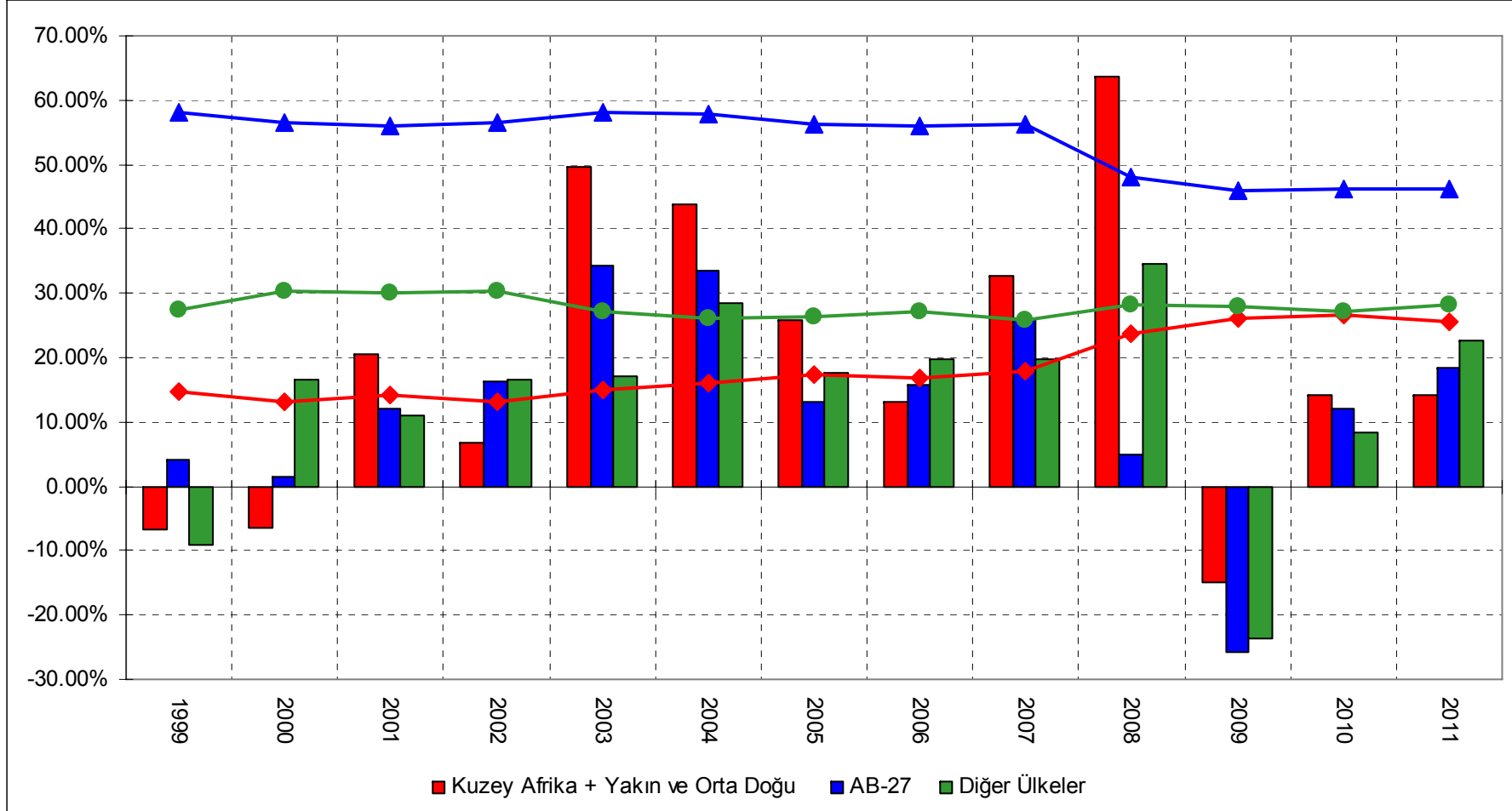
PIIGS (Portekiz, İspanya, İrlanda, Yunanistan ve İspanya) ülkeleri 2008'den beri hem düşük büyüme oranları hem de yüksek kamu borç yükü nedeniyle diğer AB ülkelerinden ayrılmaktaydılar. Tablo 3'de 2008-2011 arası gerçekleşen ve tahmini büyüme oranları gözükmüyor. 2011 yılında Yunanistan ve Portekiz'in sırasıyla yüzde 5,5 ve 1,9 küçüldüğü tahmin ediliyor. Buna karşın sadece Portekiz'e yapılan ihracat azaldı. İtalya'nın büyüme oranı ise 2010 yılında yüzde 1,5 oranında gerçekleşirken, 2011 yılında yüzde 0,5'e düştüğü tahmin ediliyor. Buna rağmen 2010 yılında İtalya'ya yapılan ihracat bir önceki yıla göre yüzde 10,4, 2011 yılında ise yüzde 20,8 oranında arttı. PIIGS ülkelerindeki düşük büyüme oranlarına rağmen bu ülkelere ihracatın artmasındaki nedenlerden biri gelirlerin düşmesiyle beraber bu ülkelerde Türkiye'nin orta kalite ihraç mallarının fiyat avantajı nedeniyle gelişmiş ülkelerin yüksek kaliteli mallarına tercih edilmeye başlanması olabilir.

2012 Beklentileri

Arap Baharı Türkiye'nin Libya'yla yaptığı ihracatı büyük bir sekteye uğrattı. Libya'dan sonra ihracat hacminin zarar gördüğü diğer önemli ülkeler sırasıyla Suriye, Kuveyt, Ürdün ve Yemen oldu. Eğer 2012 yılında Orta Doğu'daki ve Kuzey Afrika'daki ülkeler yaralarını sarmaya başlarsa, bu bölgenin toplam ihracattaki payı önümüzdeki yıllarda hızla artabilir. Bunun yanında 2012 yılında Suriye'de çatışma ortamı ve istikrarsızlık devam ederse, bu ülkeyle olan ihracat hacminde büyük

ihtimalle önemli bir daralma yaşanacak. Avrupa Borç krizi 2011 yılında ihracatta bir sorun oluşturmadı, ama Eurostat 2012 AB büyüme hızını 0.6 olarak tahmin ediyor. Eurostat'a göre 2010 yılında AB'nin büyüme hızının yüzde 2, 2011 yılında ise AB'nin büyüme hızının yüzde 1,6 olduğu düşünülürse, 2012 yılında AB'nin büyüme hızının Eurostat tahminine göre yüzde 0,6'ya, IMF tahminine göre ise sıfır civarına düşme öngörüsü Türkiye'nin 2012'deki ihracat artış hızını önemli ölçüde yavaşlatabilir.

Şekil 1. 1999 – 2011 yılları arasında ülke gruplarına yapılan ihracatın toplam ihracat içindeki yüzdesi ve nominal olarak büyüme oranları. (Çizgi grafikler ülke gruplarının toplam ihracat içindeki yüzdesini gösterirken, bar grafikler yıllık büyüme oranlarını göstermektedir.)

Kaynak: TUIK, BETAM

Tablo 1. Seçilmiş ülkelerin ve ülke gruplarına 2001-2011 yıllarında yapılan nominal ihracat (milyon \$) miktarları ve toplam ihracattaki payları (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Avrupa Birliği 27	17,546	20,415	27,394	36,581	41,365	47,935	60,399	63,390	47,013	52,685	62,378
Yakın ve Orta Doğu	3,261	3,440	5,465	7,921	10,184	11,316	15,081	25,430	19,193	23,295	27,954
Kuzey Afrika	1,150	1,267	1,577	2,203	2,544	3,097	4,030	5,850	7,416	7,025	6,701
Diğer Asya	1,132	1,522	1,843	2,153	2,479	3,249	4,188	5,637	5,105	6,312	7,731
Diğer Avrupa	1,171	1,435	1,994	2,648	3,478	4,724	6,116	9,195	8,128	6,745	6,995
Diğer Afriika	371	430	554	765	1,087	1,469	1,947	3,212	2,739	2,258	3,635
Rusya	924	1,172	1,368	1,859	2,377	3,238	4,727	6,483	3,190	4,628	5,995
A.B.D	3,126	3,356	3,752	4,860	4,911	5,061	4,171	4,300	3,241	3,763	4,597
Çin	199	268	505	392	550	693	1,040	1,437	1,600	2,269	2,467
Diğer Ülkeler	2,455	2,755	2,802	3,785	4,501	4,754	5,575	7,092	4,518	4,949	6,502
Toplam	31,334	36,059	47,253	63,167	73,476	85,535	107,272	132,027	102,143	113,930	134,954

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Avrupa Birliği 27	56.0	56.6	58.0	57.9	56.3	56.0	56.3	48.0	46.0	46.2	46.2
Yakın ve Orta Doğu	10.4	9.5	11.6	12.5	13.9	13.2	14.1	19.3	18.8	20.4	20.7
Kuzey Afrika	3.7	3.5	3.3	3.5	3.5	3.6	3.8	4.4	7.3	6.2	5.0
Diğer Asya	3.6	4.2	3.9	3.4	3.4	3.8	3.9	4.3	5.0	5.5	5.7
Diğer Avrupa	3.7	4.0	4.2	4.2	4.7	5.5	5.7	7.0	8.0	5.9	5.2
Diğer Afriika	1.2	1.2	1.2	1.2	1.5	1.7	1.8	2.4	2.7	2.0	2.7
Rusya	2.9	3.3	2.9	2.9	3.2	3.8	4.4	4.9	3.1	4.1	4.4
A.B.D	10.0	9.3	7.9	7.7	6.7	5.9	3.9	3.3	3.2	3.3	3.4
Çin	0.6	0.7	1.1	0.6	0.7	0.8	1.0	1.1	1.6	2.0	1.8
Diğer Ülkeler	7.8	7.6	5.9	6.0	6.1	5.6	5.2	5.4	4.4	4.3	4.8

Kaynak: TUIK, BETAM

Tablo 2. AB-27, Kuzey Afrika ve Yakın ve Orta Doğu ülkelerine 2009-2011 yıllarında yapılan nominal ihracat (milyon \$) ve toplam ihracattaki payları (%)

AB -27						
	Nominal			Paylar		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Almanya	9,793	11,479	13,961	9.6	10.1	10.3
İngiltere	5,938	7,236	8,158	5.8	6.3	6.0
İtalya	5,889	6,505	7,856	5.8	5.7	5.8
Fransa	6,211	6,054	6,809	6.1	5.3	5.0
İspanya	2,818	3,536	3,920	2.8	3.1	2.9
Hollanda	2,127	2,461	3,245	2.1	2.2	2.4
Romanya	2,202	2,599	2,876	2.2	2.3	2.1
Belçika	1,796	1,960	2,451	1.8	1.7	1.8
Polonya	1,322	1,504	1,759	1.3	1.3	1.3
Bulgaristan	1,386	1,497	1,623	1.4	1.3	1.2
Yunanistan	1,630	1,456	1,554	1.6	1.3	1.2
İsveç	749	947	1,183	0.7	0.8	0.9
Avusturya	807	835	1,053	0.8	0.7	0.8
Malta	664	410	900	0.7	0.4	0.7
Çek Cumhuriyeti	489	694	888	0.5	0.6	0.7
Danimarka	691	765	881	0.7	0.7	0.7
Slovenya	595	357	618	0.6	0.3	0.5
Macaristan	446	441	509	0.4	0.4	0.4
Portekiz	409	465	446	0.4	0.4	0.3
Slovakya	217	455	402	0.2	0.4	0.3
İrlanda	295	339	354	0.3	0.3	0.3
Finlandiya	196	297	353	0.2	0.3	0.3
Litvanya	152	208	274	0.1	0.2	0.2
Estonya	106	90	132	0.1	0.1	0.1
Letonya	65	66	116	0.1	0.1	0.1
Lüksemburg	19	26	54	0.0	0.0	0.0
Güney Kıbrıs	1	1	1	0.0	0.0	0.0
AB-27 Toplam	47,013	52,685	62,378	46.0	46.2	46.2

Kaynak: TUIK, BETAM

Kuzey Afrika						
	Nominal			Paylar		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Mısır	2,599	2,251	2,759	2.5	2.0	2.0
Cezayir	1,777	1,505	1,471	1.7	1.3	1.1
Fas	599	624	921	0.6	0.5	0.7
Tunus	646	714	803	0.6	0.6	0.6
Libya	1,795	1,932	748	1.8	1.7	0.6
Kuzey Afrika Toplam	7,416	7,025	6,701	7.3	6.2	4.5
Yakın ve Orta Doğu						
Irak	5,123	6,036	8,315	5.0	5.3	6.2
B.A.E.	2,897	3,333	3,713	2.8	2.9	2.8
İran	2,025	3,044	3,590	2.0	2.7	2.7
Suudi Arabistan	1,768	2,218	2,764	1.7	1.9	2.0
İsrail	1,522	2,080	2,392	1.5	1.8	1.8
Azerbeycan	1,400	1,550	2,065	1.4	1.4	1.5
Suriye	1,422	1,845	1,612	1.4	1.6	1.2
Gürcistan	763	769	1,092	0.7	0.7	0.8
Lübnan	689	618	719	0.7	0.5	0.5
Ürdün	455	571	507	0.4	0.5	0.4
Kuveyt	211	395	297	0.2	0.3	0.2
Yemen	379	330	273	0.4	0.3	0.2
Umman	106	129	215	0.1	0.1	0.2
Katar	289	163	188	0.3	0.1	0.1
Bahreyn	114	172	160	0.1	0.2	0.1
Filistin	30	40	49	0.0	0.0	0.0
Yakın ve Orta Doğu Toplam	19,193	23,295	27,954	18.8	20.5	20.7
Kuzey Afrika + Yakın ve Orta Doğu						
Toplam	26,609	30,320	34,655	26.1	26.7	25.2

Tablo 3. PIIGS ülkelerinin 2008-2011 yılları arasındaki büyüme oranları (%) ve bu ülkelere yapılan nominal ihracat (milyon \$)

	Büyüme Oranları				Nominal İhracat			
	2008	2009	2010	2011 ⁴	2008	2009	2010	2011
İtalya	-1.2	-5.1	1.5	0.5	7,819	5,889	6,505	7,856
İspanya	0.9	-3.7	-0.1	0.7	4,047	2,818	3,536	3,920
Yunanistan	-0.2	-3.3	-3.5	-5.5	2,430	1,630	1,456	1,554
Portekiz	0.0	-2.9	1.4	-1.9	541	409	465	446
İrlanda	-3.0	-7.0	-0.4	1.1	664	295	339	354

Kaynak: EUROSTAT, BETAM

⁴ 2011 büyüme oranları tahminidir.